

PEDAGOGICKÁ PSYCHOLOGIE

Nadání; Kognitivní předpoklady

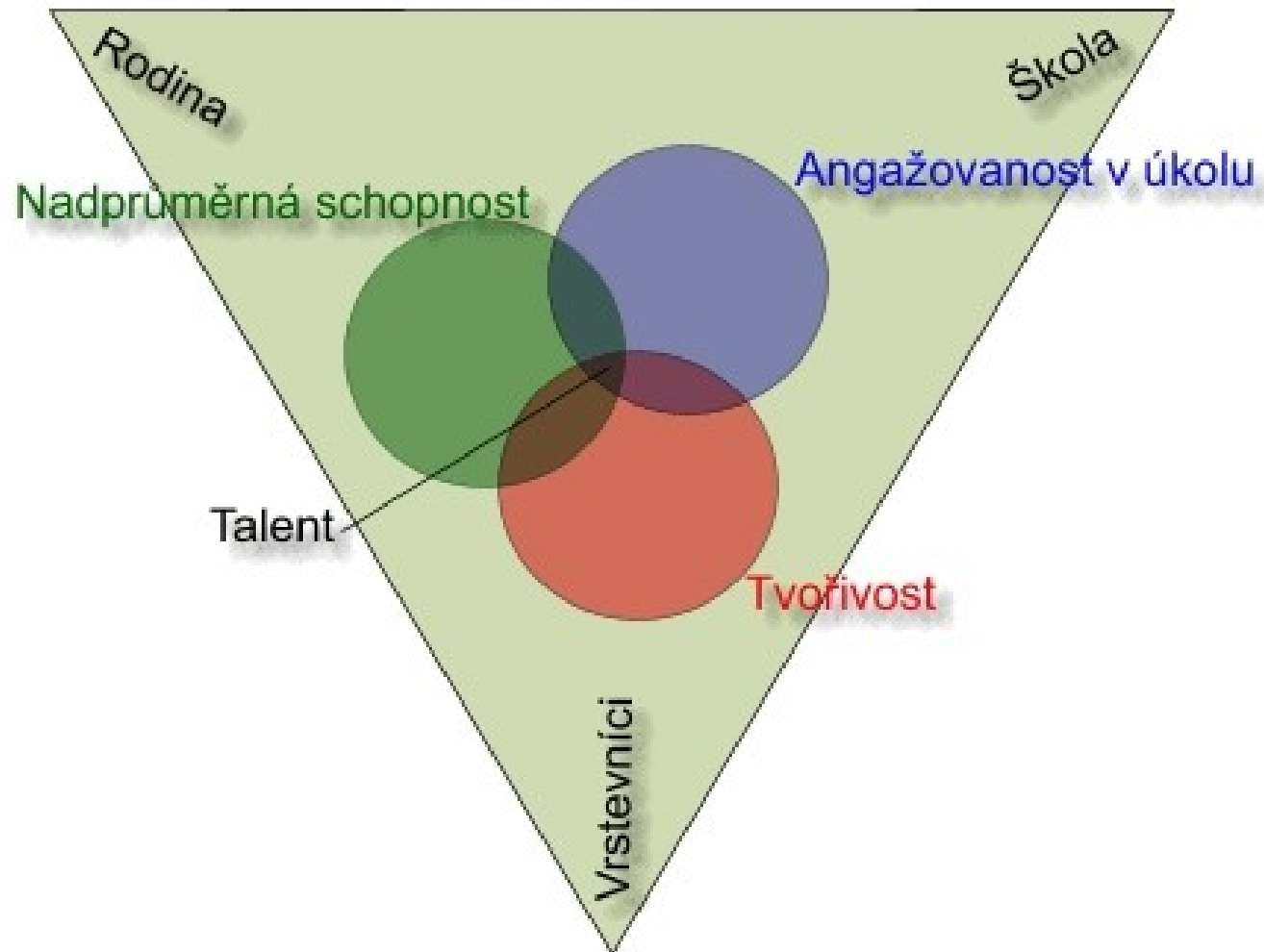
Kognitivní faktory a školní úspěšnost

- Individuální vlastnosti poznávacích procesů využitelné ve školním prostředí
- Historicky
 - ▣ **A. Binet** – vnesl do pedagogické psychologie metodu experimentálního zkoumání lidského učení (při výzkumech používal i kontrolní skupiny) a studoval podmínky, za nichž učení ve škole probíhá. Zpočátku se zajímal o psychopatologii, zejména o tzv. abnormální děti. Pro zkoumání jejich kognitivních schopností vypracoval speciální zkoušky a tím se zařadil mezi zakladatele psychologického testování. Nešlo mu však o identifikaci mentálně znevýhodněných dětí proto, aby mohly být separovány od běžné populace. Naopak: snažil se je identifikovat proto, aby jim mohla být poskytnuta zvýšené péče s přihlédnutím k jejich potřebám. Výrazně ovlivnil hnutí moderní výchovy tím, že studoval zvláštnosti dětí; vyvracel představu, že dítě je pouhá zmenšenina dospělého člověka.
 - ▣ **L.M.Terman** – konstrukt IQ, První longitudinální výzkum nadaných dětí (1528 dětí) „Genetic Studies of Genius 1925-1959“ „Nadané děti jsou nejen akademicky výjimečné (academically superior), ale jsou rovněž nadprůměrné po stránce fyzické, zdravotní a v oblasti sociálního přizpůsobení, a mají rovněž nadprůměrné morální postoje, měřeno testy charakteru a vlastností“ (1925, str. 230).

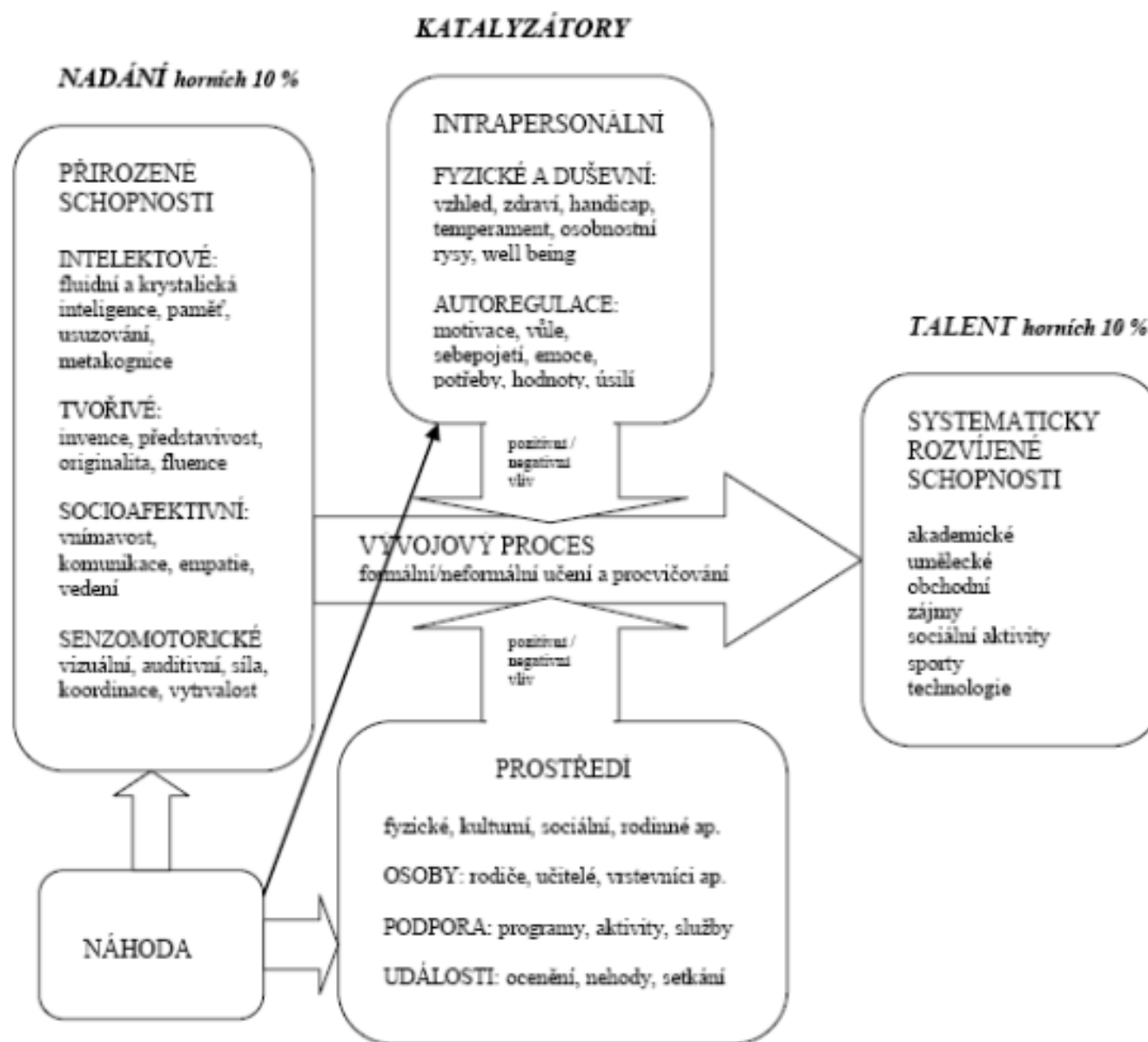
Vztah nadání a úspěchu v běžném životě

- M. Odenová (1968) Retrospektivní výzkum Termanova vzorku (100 nejvíce a 100 nejméně úspěšných)
 - ▣ Hlavní rozdíly mezi skupinami:
 - ▣ 7 bodů IQ (157 x 150)
 - non- kognitivní faktory:
 - vytrvalost
 - motivace
 - „commitment to work“
 - vytrvalý trénink, praxe
 - podpora ze strany rodičů

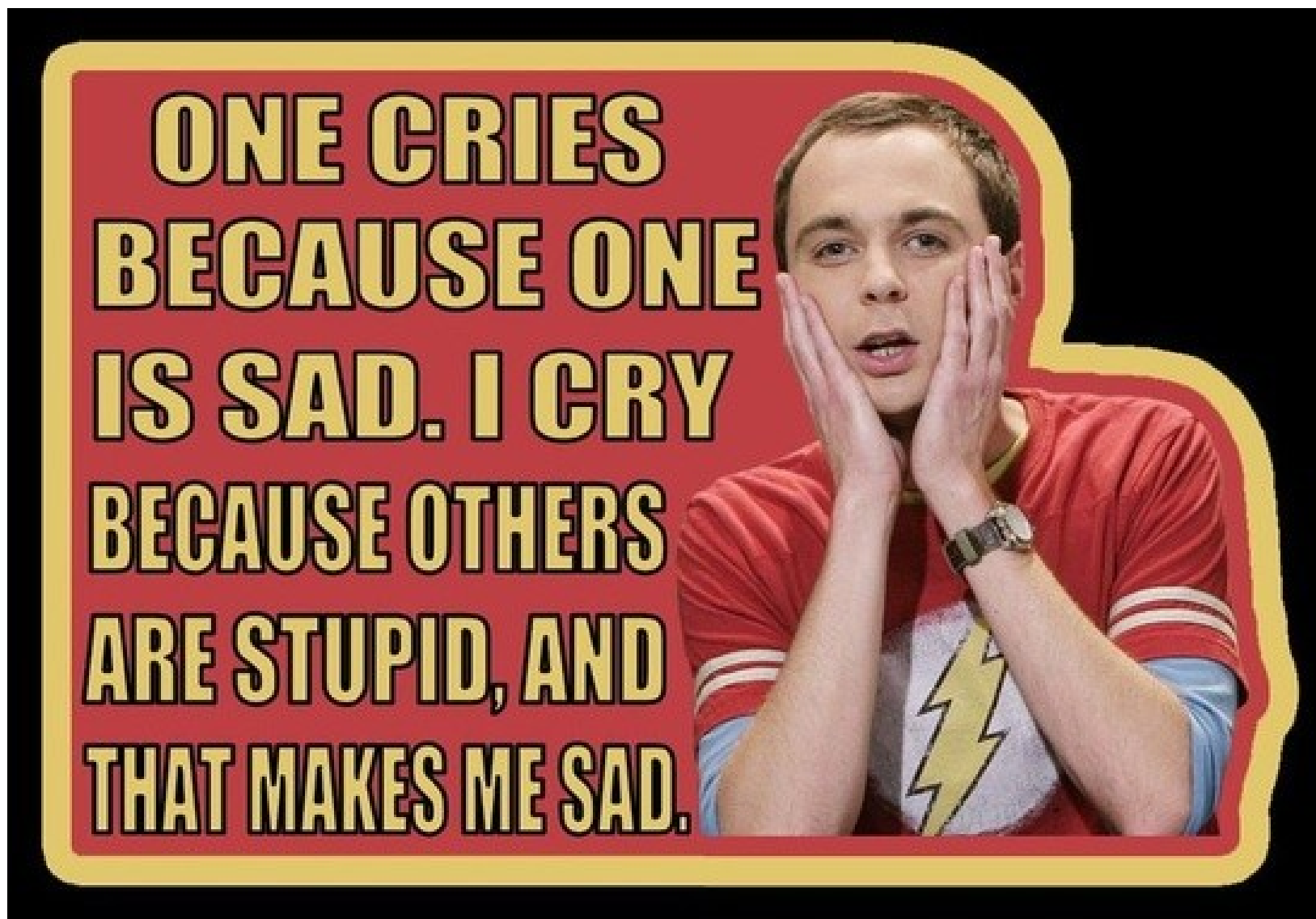
Mönksův triadický model nadání (1992)

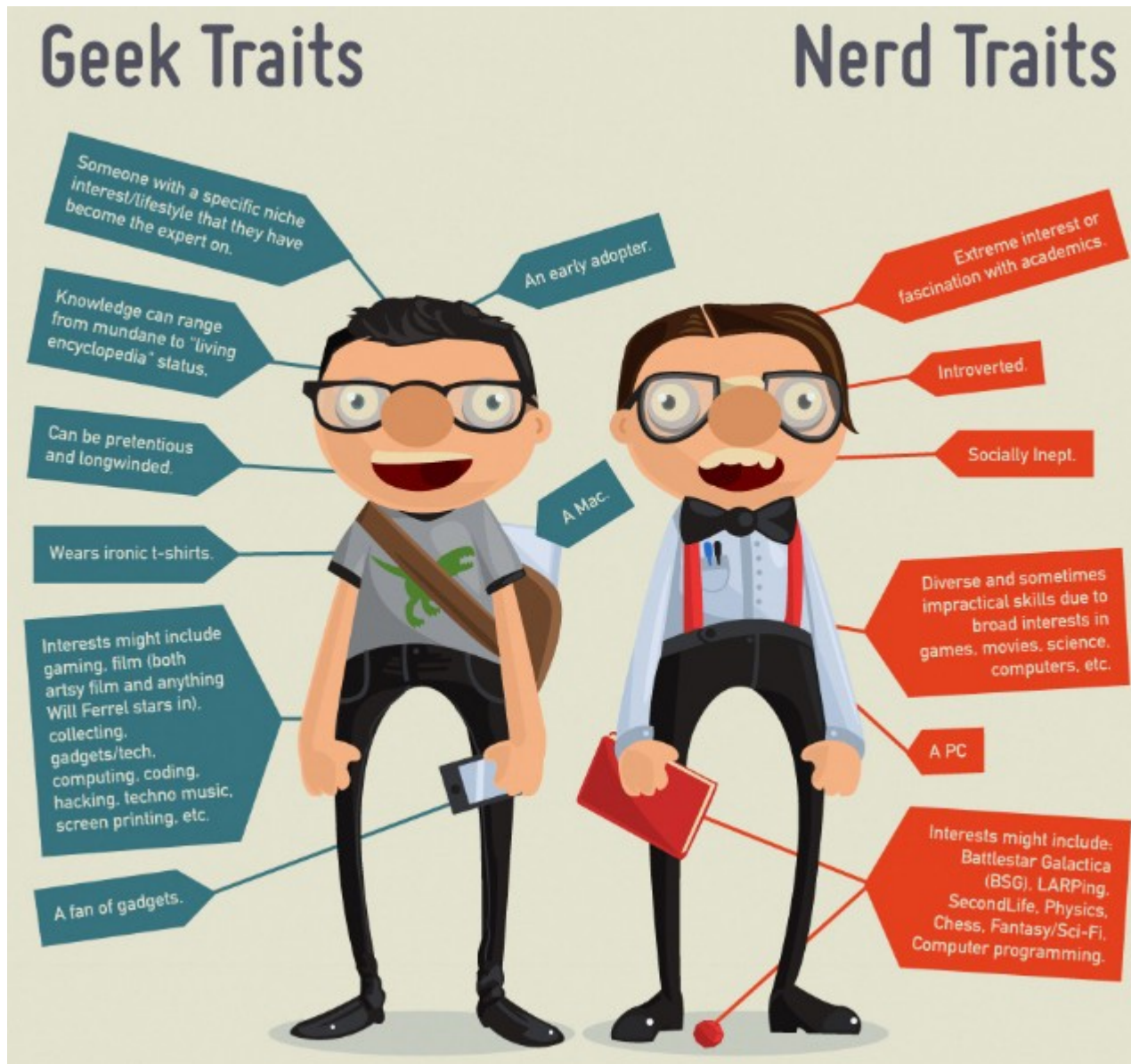
Gagného model, který rozlišuje nadání a talent (Gagné, 2003; česká verze Konečná, 2010, s. 43)

Mediální obraz nadání

Je mediální obraz nadání (subkultury) uniformní?

- **Nadání** v diferencovaném pojetí označuje potenciality, možnosti jedince pro úspěšné vykovávání určité činnosti, které ještě neměly čas se naplno projevit. Nadaný jedinec, „nositel“ nadání, nebyl ještě „odhalený“ svými okolím někdy si ani neuvědomuje své nadání, neodhalil ho sám v sobě.
- **Talent** je v diferencovaném pojetí chápán jako realizace nadání, projevení se, uplatnění původně skrytých možností. Musí však jít o opakované prokazování pozoruhodných výsledků v určité oblasti lidské činnosti, které zaregistruje jak společnost, tak jedinec sám. V tomto smyslu představuje talent vyšší, rozvinutější úroveň, než nadání.

Odstupňování nadání podle kognitivních schopností (Grossová, 2009, s. 337)

anglické označení	české označení	hodnoty IQ	výskyt v populaci
<i>mildly or basically gifted</i>	mírně nadaný jedinec; základní úroveň nadání	115-129	1:6 až 1:4
<i>moderately gifted</i>	střední úroveň nadání	130-144	1:40 až 1: 1 000
<i>highly gifted</i>	vysoká úroveň nadání	145-159	1: 1 000 až 1: 10 000
<i>exceptionally gifted</i>	mimořádná úroveň nadání	160-179	1: 10 000 až 1: 1 miliónu
<i>profoundly gifted</i>	naprosto výjimečná úroveň nadání	180 a více	méně než 1: 1 miliónu

- Nestačí chápat intelektové schopnosti jako celek a hodnotit je jen pomocí souhrnného ukazatele - IQ. Mnohem důležitější je struktura intelektových schopností, případně dominování určité skupiny schopností, čímž vznikají různé typy žáků. Respektování individuálně typologických zvláštností je důležité pro plné využití žákových možností.

Práce s nadanými - obohacování

- rozšíření učiva jednoho předmětu o další témata (oproti běžným žákům)
- rozšíření učiva tak, aby postihovalo mezioborové vztahy, nutilo žáky propojovat poznatky z více předmětů
- prohloubení téhož učiva o větší podrobnosti, detaily o probíraném tématu
- poskytnutí informací a témat, které nesouvisí s běžným školským učivem
- řešení problémových úloh, které rozvíjejí vyšší úroveň myšlení
- projektové vyučování založené na zpracování samostatných prací, ucelených projektů
- organizování školních soutěží, olympiád
- nabízení volitelných předmětů na základních a středních školách
- zapojování žáků do zájmových kroužků organizovaných školou, ale vedených externisty
- u jednostranně nadaných žáků vytváří škola podpůrné programy, aby se u nich rozvíjely sociální dovednosti a předešlo se tak problémům ve vztazích k vrstevníkům i učitelům.

Práce s nadanými - akcelerování

- předčasný vstup do školy, zahájení školní docházky dříve, než u běžné populace
- absolvování některého předmětu ve vyšším ročníku, ostatní předměty standardně v kmenové třídě (dílčí akcelerace)
- absolvování dvou ročníků najednou
- přeřazení žáka do vyššího ročníku bez absolvování předchozího ročníku (přeskočení ročníku)

Rozšiřující literatura

□ Knihy

- GAVORA, P. *Akí sú moji žiaci? Pedagogická diagnostika žáka*. Bratislava: Práca, 1999. 121 s. ISBN 80-7094-335-1
- HELUS Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. Praha: Portál, 2004. 240 stran. ISBN: 80-7178-888-0
- HRABAL, V. *Pedagogicko psychologická diagnostika žáka*. Praha: SPN, 1989. 199 s. ISBN 80-246-0319-5
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-7184-488-8
- SLAVÍK, J. *Hodnocení v současné škole*. Praha : Portál, 1999. ISBN 80-7178-262-9
- DOČKAL, V.: *Zaměřeno na talenty aneb Nadání má každý*. Praha : NLN, 2005, 252 str. ISBN 80-7106-840-3.
- DOČKAL, V. a kol.: *Rozvíjanie schopností detí predškolského a mladšieho školského veku*. Bratislava : VÚDPaP, 2000, 160 str. ISBN 80-967423-1-0.

□ Internet

- <http://www.nadanizaci.cz/>
- <http://www.skolaonline.cz/scripts/detail.php?id=4735>
- <http://www.ceskaskola.cz/Slovník/slovník.asp?page=S>
- http://www.ped.muni.cz/wpsy/koh_uv_ped_ps.htm

□ Ebrary Education

- ALDERMAN, M. KAY. *Motivation for Achievement : Possibilities for Teaching and Learning*. Lawrence Erlbaum Associates, Incorporated. 2004.